

Meta-Analysis of Studies on the Relationship Between Social Capital and Happiness

Niazi, M.^I, Khorasani, M.^{II}, Sakhaei, A.^{III}, Maiani, M.^{IV}

<https://dx.doi.org/10.22084/CSR.2023.26424.2118>

Received: 2022/06/12; Accepted: 2022/09/08

Type of Article: **Research**

Pp: 259-295

Abstract

The importance of social capital in creating happiness has led to various researches and studies around the world, including Iran, from which often contradictory results are obtained. Given such circumstances, re-research in this field, on the one hand, increases the inflation of research and data, and on the other hand, strengthens the perception of social research as vague, unproductive and even impractical research. It is necessary to re-examine and analyze all the researches in the form of meta-analysis. In this way, we first reached 49 studies by considering the criteria that were in accordance with the input criteria, and after a more detailed study and considering the exit criteria, 31 studies were selected for this research by meta-analysis method. The results of this study in the field of the relationship between social capital and happiness showed a significant relationship between these two variables and the extent of this relationship according to Cohen's interpretive system is moderately high. The results also showed that social capital has a different effect on happiness by adjusting the four variables of "dimensions of social capital", "unit of analysis", "field of study of researchers" and "geographical area of research".

Keywords: Social Capital, Happiness, Meta-analysis, Well-being, Mental well-being.

I. Professor, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Kashan University, Kashan, Iran (Corresponding Author). **Email:** niazim@kashanu.ac.ir

II. Ph.D. student Sociology, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Kashan University, Kashan, Iran.

III. Ph.D. Sociology, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Kashan University, Kashan, Iran.

IV. Ph.D. student Sociology, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Kashan University, Kashan, Iran.

Citations: Niazi, M.; Khorasani, M.; Sakhaei, A. & Maiani, M., (2023). "Meta-Analysis of Studies on the Relationship Between Social Capital and Happiness". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 11(21): 259-295 (doi: 10.22084/csr.2023.26424.2118).

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_4961.html?lang=en

1. Introduction

Man is always looking for happiness and inner satisfaction. There is no human being who does not want mental well-being and inner peace. For many years, sociologists, along with psychologists, psychiatrists, and other health, well-being, and developmentalists, have sought to identify the social factors that contribute to happiness, thereby fulfilling their scientific mission for one of the most important goals. Be humane. On the other hand, social variables have never been denied by experts in those fields and other fields and have often been considered as an important variable to increase happiness. The result of this practice has been conducting many researches and studies to identify social factors affecting happiness. Among various social factors, social capital has always been the focus of most researchers because great sociologists such as Bourdieu, Fukuyama, Coleman, Putnam, etc. Social capital along with other capitals such as economic capital has a very important role in creating welfare, development, comfort. And know peace for human beings and societies; Because this capital is considered as social cement necessary for the solidarity and connection of individual members of society.

Among the many studies that have been done in this field, new studies may not be necessary and add to the further ambiguity of this relationship. Because in different studies that have been done, the extent of this effect is variable and sometimes we encounter contradictory results; Therefore, it was necessary to conduct a study with the aim of concluding a general conclusion from the analyzes performed in order to determine, firstly, the extent of this impact according to the researches and secondly to identify the factors that caused the differences between the results of different researches; And these are the two issues that prompted us to do this study.

2. Method

For this purpose, we used the meta-analysis method and, in this way, we first reached 49 studies by considering the criteria that were in accordance with our input criteria, and after a more detailed study and considering the exit criteria, finally 31 studies to conduct this research with the meta-analysis method was selected. Entering the results of the research into the meta-analysis software, first using bag and mesome rank correlation methods and linear regression, we concluded that the selection of 31 studies for this meta-analysis has no diffusion bias and then using the Q hypothesis test. Homogeneity or heterogeneity of studies was investigated and the test result showed heterogeneity of studies, so

it was necessary to continue the study using the size of random effects instead of fixed

3. Results

The results of this meta-analytic study using the magnitude of random effects on 31 studies on the relationship between social capital and happiness showed a significant relationship between these two variables and the extent of this relationship according to Cohen's interpretive system is moderate to high because the rate of this A correlation of 0.45 was found; Therefore, it can be argued that social capital has an impact on happiness and the extent of this impact is moderate to high.

The second issue is to examine the reasons for the variance of the results of various researches in this field, which was also confirmed by the Q test. To answer this question, unlike other meta-analysis research, we needed to review the literature carefully to obtain the necessary clues in this field. In reviewing the literature, we have come to the conclusion that there is much controversy about the concept of social capital, that no single definition can be found for it, and that certain dimensions are not agreed upon by all scholars. Another important result of the literature review for this study was the achievement of a comprehensive and comprehensive definition of the concept of social capital. Using Coleman, Putnam, and Bourdieu, we defined social capital as "trust in society as a whole and its institutions, as well as the existence of formal and informal information channels with norms and operational guarantees that can have positive (for group members) and negative outcomes." "(For outside the group)."

With this in mind, we conducted a systematic review of research and came to the conclusion that studies that consider the full dimensions of social capital (including trust, information networks, and norms) have more or less different results than research that sometimes equates social capital to one or two dimensions. They are considered from the mentioned dimensions.

Using the new possibility created by the meta-analysis 2 software to enter the moderator variables, in this study, the dimensions that various researches have considered for the concept of social capital as one of the moderator variables and to examine the effect size of the studies. We separated the dimensions of social capital. The results of this study showed that the size of the combined effect of studies that have measured social capital in full dimensions is higher than the studies that have been sufficient to measure

social capital in some of its dimensions. It should be noted that the combined effect size of the first group of studies was 0.48 and the second group was 0.43; Therefore, it can be concluded that the dimensions that various studies have considered for social capital have influenced the results of their research and the effect of this concept on happiness has fluctuated.

The second moderating variable was considered as the “Researchers’ Study Field”, the results of which indicate the lower effect of sociology studies than other disciplines, which can also be due to the multi-causal view of social sciences disciplines towards human and social phenomena. The third modifier variable of the study analysis unit was considered, the results of which, according to theoretical expectations, the effect size was lower for studies with macro analysis unit than micro; Finally, the fourth moderating variable of geographical areas, including 1. North and Center 2. East and South 3. West and Northwest, was considered, and the moderating role of this variable was also proved; Therefore, it can be claimed that the variance of different researches in the field of social capital and happiness is influenced by the above moderating variables.

4. Conclusion

Finally, the effect of social capital on happiness is certain and the size of the effect that has been identified for this effect in the field of social issues is a significant effect size; Therefore, the results of this study can be a wake-up call for the country’s cultural and social policy makers, because it seems impossible for a country to take a step towards prosperity and progress without happy, energetic and motivated citizens. Provide; One of the most important areas for increasing individual and social happiness is the expansion of social capital.

فرا تحلیل مطالعات انجام شده در مورد رابطه سرمایه اجتماعی و شادی

محسن نیازی^I، محمد خراسانی^{II}، ایوب سخایی^{III}، محدثه مایانی^{IV}

شناسه دیجیتال (DOI): <https://dx.doi.org/10.22084/CSR.2023.26424.2118>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۲۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۷

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۲۵۹-۲۹۵

چکیده

اهمیت سرمایه اجتماعی در ایجاد شادی سبب انجام پژوهش‌ها و مطالعات گوناگونی در سراسر دنیا، از جمله ایران شده است که نتایجی اغلب متضاد از آن‌ها دریافت می‌شود. با در نظر گرفتن چنین شرایطی، پژوهشی دوباره در این زمینه از یک سو بر تورم پژوهش‌ها و داده‌ها می‌افزاید، و از سوی دیگر تلقی پژوهش‌های اجتماعی به عنوان پژوهش‌هایی مبهم، غیرمولد و حتی غیرعملی را تقویت می‌کند. ضروری است مجموع پژوهش‌های انجام شده، در قالب فراتحلیل دوباره بررسی و تحلیل شوند. نگارندگان در این مسیر ابتدا با لحاظ کردن معیارهایی به ۴۹ مطالعه دست یافتند که مطابق با معیارهای ورودی بود و پس از بررسی دقیق‌تر و لحاظ کردن معیارهای خروج در نهایت ۳۱ مطالعه را برای انجام این پژوهش با روش فراتحلیل انتخاب شد. نتیجه بررسی این مطالعه در زمینه رابطه سرمایه اجتماعی و شادی بیانگر معناداری رابطه میان این دو متغیر بود و میزان این رابطه بر اساس نظام تفسیری کوهن در حد متوسط رو به بالا است؛ هم چنین نتایج نشان دادند سرمایه اجتماعی با تعدیل‌گری متغیرهای چهارگانه «ابعاد سرمایه اجتماعی»، «واحد تحلیل»، «فیلد مطالعاتی محققان» و «حوزه جغرافیایی تحقیق» تأثیر متفاوتی بر شادی دارد.

کلیدواژگان: سرمایه اجتماعی، شادی، فراتحلیل، بهزیستی، رفاه ذهنی.

I. استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران (نویسنده مسئول).

Email: niazim@kashanu.ac.ir

- II. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.
III. دکتری جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.
IV. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

ارجاع به مقاله: نیازی، محسن؛ خراسانی، محمد؛ سخایی، ایوب؛ مایانی، محدثه، (۱۴۰۱). «فرا تحلیل مطالعات انجام شده در مورد رابطه سرمایه اجتماعی و شادی». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۱(۲۱): ۲۹۵-۲۵۹. doi: 10.22084/CSR.2023.26424.2118

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_4961.html

۱. مقدمه

جستجوی شادی یک هدف شخصی و اجتماعی مهم است که مورد توجه بسیاری از محققان رشته‌های مختلف، از جمله علوم اجتماعی در سراسر جهان قرار گرفته است. شادی، احساسات مثبتی است که از دو بُعد رفتار اجتماعی و رضایت درونی تشکیل می‌شود. ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی تعیین‌کننده رفتار مبتنی بر شادی فردی است که می‌تواند بیانگر تفاوت شادی از جامعه‌ای به جامعه دیگر باشد. شادی در ایجاد سلامت روان بسیار مؤثر است؛ علاوه بر این، به فرد کمک می‌کند تا در روابط اجتماعی موفق باشد و به اهداف شخصی خود دست یابد (قمری، ۲۰۱۲: ۱). در سال ۱۹۶۷ م.، «وارنر ویلسون»^۱ ویژگی‌های یک فرد شاد را بدین شرح خلاصه کرد: «جوان، سالم، تحصیل کرده، پردرآمد، برون‌گرا، خوش‌بین، بدون نگرانی، مذهبی، متأهل، دارای عزت نفس بالا، روحیه شغلی بالا، آرزوهای متوسط و دارای طیف وسیعی از هوش». مشاهدات ویلسون و هم‌چنین تحولات روان‌شناسی و پزشکی منجر به چهار دهه تحقیق در مورد شادی شده است. اغلب نتایج در این دوره نشان از آن دارد که شادی و نشاط با توجه به موارد پیش‌رو شکل می‌گیرد: ۱. عوامل فردی و جمعیتی، مانند جنسیت، سن، وضعیت تأهل، تحصیلات و بهداشت، (به عنوان مثال: اوسوالد، ۱۹۹۷: ۳؛ گردتام و ژوهانسون، ۲۰۰۱: ۴؛ فری و اشتوزر، ۲۰۰۲)؛ و ۲. عوامل نهادی، مانند میزان عدم تمرکز سیاسی یا حقوق مشارکت مستقیم سیاسی شهروندان (به عنوان مثال: فری و اشتوزر، ۲۰۰۲).

بسیاری از محققان عوامل پیشنهادی ویلسون را دوباره مورد بررسی قرار داده‌اند (به عنوان مثال: آرگلی، ۲۰۰۱: ۶؛ داینر^۲ و همکاران، ۱۹۹۹؛ فری و اشتوزر، ۲۰۰۲). «آرگلی» (۲۰۰۱) به عنوان نظریه‌پرداز برجسته شادی، روابط اجتماعی را به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم سعادت می‌داند و پیوندهای نزدیک مانند دوستی، عشق و ازدواج را بر شادی مؤثر می‌داند. علاوه بر این، تحقیقات اخیر تحت تأثیر آثار «لوری» (۱۹۷۷)، «کلمن» (۱۹۸۸) و «دنیر» (۲۰۰۰) پی برده‌اند که سرمایه اجتماعی ممکن است عاملی حیاتی در ایجاد شادی باشد که از آن چشم‌پوشی شده است.

سرمایه اجتماعی به منابع فردی انباشته شده از طریق فعالیت‌های بین فردی گفته می‌شود که به توسعه یک شبکه اجتماعی قوی و روابط بین افراد و جامعه آن‌ها کمک می‌کند (لونگ، ۲۰۰۲: ۸)؛ هم‌چنین به عنوان «هنجارها و شبکه‌هایی که اقدام جمعی را برای منافع متقابل تسهیل می‌کنند» درک می‌شود و به یک منبع اصلی در تحلیل‌های اجتماعی، اقتصادی و حتی سیاسی تبدیل شده است (پاتنام^۳، ۱۹۹۳: ۲۰۰۰).

سرمایه اجتماعی با ارائه حمایت عاطفی و روانی نقش مؤثری در ارتقا سلامت روان افراد دارد. تحقیقات نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی در پیشگیری از بیماری‌های جسمی و روانی ضروری است. «پاتنام» (۲۰۰۳) استدلال می‌کند که سرمایه اجتماعی تأثیرات هفت‌گانه نیرومندی که قابل اندازه‌گیری بر بسیاری از جنبه‌های مختلف زندگی ما هستند را داراست که عبارتند از: ۱. میزان جرم کمتر، ۲. سلامتی بهتر، ۳. طول عمر بهتر، ۴. پیشرفت تحصیلی بیشتر، ۵. سطح بالاتری از کیفیت درآمد، ۶. بهبود رفاه کودک و میزان پایین‌تر کودک‌آزاری، ۷. دولت غیرفاسد و کارآمدتر و نیز پیشرفت اقتصادی از طریق افزایش اعتماد و هزینه‌های معامله کمتر.

۱-۱. تعامل شادی و سرمایه اجتماعی

موضوعات مهمی در رابطه با تحقیقات سرمایه اجتماعی وجود دارد که باید هنگام ارزیابی ادبیات مربوط به رابطه این مفهوم با شادی مورد توجه قرار گیرد. عدم توافق در تعریف سرمایه اجتماعی و به تبع آن عدم ثبات در استفاده از شاخص‌ها در تحلیل تجربی، نتایج متنوعی را ایجاد کرده است (پیچلر، ۲۰۰۶: ۱۰؛ پادوتهو، ۲۰۰۹: ۱۱). این سستی در تعریف، توان محققان را برای ایجاد پیوندهای روشن بین نشاط و سرمایه اجتماعی تضعیف کرده است. به همین منظور، تلاش شد تعریف جامعی براساس نظریه پردازان اصلی سرمایه اجتماعی ارائه گردد که جنبه‌های مختلف این مفهوم انتزاعی را دربر بگیرد ثانیاً مطالعات تجربی که این پیوند را تجزیه و تحلیل می‌کند، تمایل دارد تا به جنبه‌های خاص سرمایه اجتماعی و نه کل طیف آن متمرکز شود؛ بنابراین، به نظر می‌رسد که تعامل حاصل از سرمایه اجتماعی و شادی همیشه به ابعاد، شاخص‌ها یا متغیرهای کنترلی که در آن گنجانده نشده‌اند، بستگی دارد که ممکن است تأثیر آن‌ها را به ابعاد محاسبه شده منتقل کند (وز، ۲۰۱۴: ۳۵۹).

با در نظر گرفتن چنین مشکلاتی در مطالعات شادی و سرمایه اجتماعی، تلاش در رهیابی به مطالعاتی بود که مفهوم سرمایه اجتماعی در کار آن‌ها به نحوی جامع‌تر تعریف شده باشد تا بتوان نتیجه‌گیری نزدیک به واقعی نسبت به ارتباط این دو مفهوم دست یافت.

براین اساس شالوده نظری رابطه سرمایه اجتماعی و شادی از کانال‌های مختلفی تشکیل شده است.

• سرمایه اجتماعی در جامعه باعث افزایش سطح اعتماد، ارتباط با خانواده و دوستان و افزایش مشارکت در سازمان‌های مختلف می‌شود. این پیوندها و مشارکت‌های اجتماعی پشتیبانی عاطفی و پولی را فراهم می‌کند؛ بنابراین سطح ناراحتی، تنهایی،

افسردگی و استرس در جامعه را کاهش می‌دهد. در نتیجه، سطح متوسط شادی در جامعه افزایش می‌یابد (برکم و سیم^۲، ۱۹۷۹؛ هووس^۳ و همکاران، ۱۹۸۸؛ برکم، ۱۹۹۵؛ کاواچی^۴ و همکاران، ۱۹۹۶).

• طبق گفته‌های «روکوم نوکیتا» و «فول فیرام»^{۱۵} (۲۰۱۶) و «توکودا»^{۱۶} و همکاران (۲۰۱۰) سرمایه اجتماعی سطح اعتماد اجتماعی، ادغام اجتماعی، حمایت اجتماعی، اعتماد به نهاد، عملکرد نهادهای اقتصادی و سیاسی، اجرای حقوق مالکیت و مشارکت مدنی را افزایش می‌دهد. این‌ها به نوبه خود باعث افزایش عزت نفس، احساس امنیت، آرامش روانی و رضایت از زندگی می‌شود؛ علاوه بر این، سرمایه اجتماعی منجر به نوآوری می‌شود؛ زیرا افراد ایده‌ها، دیدگاه‌ها و افکار خود را با یک‌دیگر به اشتراک می‌گذارند (ماجد^{۱۷}، ۲۰۱۹: ۳۰۶).

• مطالعات مختلف بررسی کرده‌اند که آیا سرمایه اجتماعی از طریق کانال سلامت با شادی ارتباط دارد یا خیر. اول، سرمایه اجتماعی رفتار ارتقاءدهنده سلامت را افزایش می‌دهد (مجید و لیاقت^{۱۸}، ۲۰۱۹؛ مجید و آراز^{۱۹}، ۲۰۱۸؛ کسلر^{۲۰}، ۱۹۹۷)؛ مانند فعالیت در فضای باز، ورزش و همکاری اجتماعی. این فعالیت‌ها باعث کاهش سطح استرس، افسردگی و بهبود سلامت جسمی و روانی می‌شوند. به گفته «کاواشیت»^{۲۱} و همکاران (۱۹۹۷) سلامتی بهتر به طور مستقیم و غیرمستقیم سطح شادی را افزایش می‌دهد. پیامد مثبت مستقیم سلامتی، سطح شادی را افزایش می‌دهد. به طور غیرمستقیم، افراد سالم عملکرد بهتری دارند و بهره‌وری بالایی دارند که منجر به درآمد سرانه بالا و سطح استرس پایین می‌شود. علاوه بر این، دانش‌آموزان سالم‌تر از فعالیت بالاتری برخوردار هستند و از کارایی بالایی برخوردار هستند؛ بنابراین، سلامتی، میزان تحصیلات و دستاوردهای مرتبط با شادی را افزایش می‌دهد. «بورواچ»^{۲۲} (۲۰۰۶) دریافت که خانواده، روابط اجتماعی خوب و سلامتی برای سعادت فردی بسیار ضروری است؛ علاوه بر این، سرمایه اجتماعی به آداب و رسوم فرهنگی توجه دارد که برای سلامتی مضر است؛ مانند سیگار کشیدن (ماجد^{۲۳}، ۲۰۱۹: ۳۰۷).

• علاوه بر این، سرمایه اجتماعی از طریق کانال اعتماد نهادی با شادی ارتباط مثبت دارد. به دلیل سرمایه اجتماعی اعتماد افراد به یک‌دیگر در جامعه باعث افزایش سطح اعتماد به نهادها می‌شود. اعتماد به نهادها، به نوبه خود، مشارکت شهروندان را افزایش می‌دهد، کارایی قضایی را افزایش می‌دهد (پورتا^{۲۴} و همکاران، ۱۹۹۷)، باعث کاهش فساد دولت (پورتا و همکاران، ۱۹۹۷) شده و میزان جرم و سایر مشکلات اجتماعی را کاهش می‌دهد (فوکویاما، ۱۹۹۵)؛ بنابراین، بهبود شادی را موجب می‌شود. «برهم» و «رهن»^{۲۵} (۱۹۹۷) اظهار داشتند که اعتماد به دولت و نهادهای سیاسی رضایت از زندگی

را افزایش می‌دهد. «چانگ»^{۲۶} (۲۰۰۹) دریافت که سرمایه اجتماعی عملکرد نهادهای اقتصادی و دولتی را بهبود می‌بخشد که به نوبه خود سطح شادی را افزایش می‌دهد. • به علاوه، سرمایه اجتماعی از طریق کانال آموزش با شادی همراه است. «کلمن» (۱۹۸۸) استدلال کرد که سرمایه اجتماعی میزان تحصیلات دانش‌آموز را افزایش می‌دهد که به نوبه خود رضایت از زندگی را افزایش می‌دهد. علاوه بر این، مشارکت در فعالیت‌های مختلف باعث افزایش عزت نفس، توانایی‌های شناختی، قدرت حافظه و خلاقیت دانش‌آموز می‌شود؛ بنابراین، سرمایه اجتماعی میزان ترک تحصیل دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد (بهزاد^{۲۷}، ۲۰۰۲)، و پیشرفت تحصیلات را افزایش می‌دهد که به نوبه خود، سطح شادی را بالا می‌برد (ماجد، ۲۰۱۹: ۳۰۸).

اهمیت سرمایه اجتماعی در ایجاد شادی سبب انجام پژوهش‌ها و مطالعات گوناگونی در سراسر دنیا، از جمله ایران شده است که در حوزه‌های مختلف و از جنبه‌های مستقیم و غیرمستقیم، ارتباط این دو مفهوم را بررسی کرده‌اند. این پژوهش‌ها رشدی قارچ‌گونه داشته‌اند؛ به گونه‌ای که شرایطی نوپدیدکننده ایجاد نموده‌اند؛ چراکه نتایجی اغلب متضاد از آن‌ها دریافت می‌شود. با در نظر گرفتن چنین شرایطی پژوهشی دوباره در این زمینه از یک سو بر تورم پژوهش‌ها و داده‌ها می‌افزاید و از سوی دیگر تلقی پژوهش‌های اجتماعی به عنوان پژوهش‌هایی مبهم، غیرمولد و حتی غیرعملی را تقویت می‌کند (ولکوک^{۲۸}، ۱۹۸۶: ۱۰). برای غلبه بر این بحران طرحی نو که «گلاس» در سال ۱۹۷۶ م. با عنوان فراتحلیل ابداع کرد می‌تواند راهگشا باشد در این شرایط ضروری است مجموع پژوهش‌های انجام شده، در قالب فراتحلیل دوباره بررسی و تحلیل شوند. فراتحلیل نتایج پژوهش‌ها را با یکدیگر ترکیب می‌کند و روابط تازه‌ای میان پدیده‌های اجتماعی کشف می‌کند. این عملکرد کمک می‌کند در زمینه موضوع مورد نظر به تصویری شفاف از وضع موجود موضوع پژوهش دست پیدا کرد و عامل‌ها، پیامدها و کاستی‌های حوزه پژوهش را شناسایی کرد که به مراتب مؤثرتر و مفیدتر از طرح‌های پژوهشی جدید است؛ بر همین اساس و با فرض اجرای پژوهش‌های نسبتاً کافی در حوزه سرمایه اجتماعی و شادی، تمام پژوهش‌های دارای شرایط فراتحلیل در این حوزه گردآوری و نتایج آن‌ها برای رسیدن به اهداف فوق‌الذکر تحلیل می‌شوند.

بر همین اساس با توجه به اهمیت تلاش برای افزایش شادی و نشاط در حوزه‌های مختلف فردی، نهادی و کلان و با توجه به نقش مؤثری که سرمایه اجتماعی در افزایش آن می‌تواند داشته باشد. این پژوهش بر آن است تا در قالب مطالعه‌ای فراتحلیل به دو مسأله اساسی در این زمینه پاسخ دهد:

- میزان تأثیرگذاری سرمایه اجتماعی در ایجاد شادی باتوجه به تحقیقات صورت‌گرفته چه میزان است؟
- عواملی که موجب تفاوت‌های موجود بین نتایج تحقیقات مختلف در این حوزه شده است، کدام‌اند؟

۲. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش، با روش فراتحلیل انجام شده است که در آن محقق به صورت روشمند به ترکیب نتایج پژوهش‌های مختلف می‌پردازد و نتایج جدید و منسجمی را، با استفاده از روش‌های هدفمند آماری استخراج می‌کند. در روش فراتحلیلی محقق با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های توده‌ای از پژوهش‌ها در قالب مفاهیم کمی آن‌ها را آماده استفاده از روش‌های نیرومند آماری می‌کند (دلور، ۱۳۸۰). در این پژوهش واحد مشاهده و تحلیل، سند پژوهشی (پایان‌نامه و مقاله) است.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل پایان‌نامه‌ها و تحقیق‌ها و مقاله‌های انجام شده در زمینه «سرمایه اجتماعی» و «شادی» بدون محدودیت زمانی در ایران است که در یکی از پایگاه‌های زیر نمایه شده باشند؛ لازم به ذکر است برای یافتن مطالعات مرتبط از کلیدواژه‌های شادی، نشاط، شادمانی، شادکامی، شادابی، با و بدون پسوند اجتماعی استفاده شد.

پایگاه‌های اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^{۲۹}، بانک اطلاعات نشریات کشور^{۳۰}، مجلات تخصصی نورمگز^{۳۱}، مرکز اسناد و مدارک علمی ایران^{۳۲}، پرتال جامع علوم انسانی^{۳۳}، سیویلیکا مقالات علمی اجلاس و ژورنال^{۳۴}. این پژوهش فاقد نمونه‌گیری است و تمام تحقیقات منطبق با معیارهای زیر وارد فراتحلیل شده‌اند:

- ۱- مطالعه در زمینه سرمایه اجتماعی و شادی انجام شده باشد، یا فرضیه‌ای در این زمینه آزمون گذاشته باشد.
- ۲- پیشینه نظری و تجربی پژوهش ذکر شده و دارای چارچوب نظری باشد.
- ۳- اطلاعات مربوط به گروه نمونه مورد مطالعه ذکر شده باشد.
- ۴- ضریب هم‌بستگی و حجم نمونه در پژوهش گزارش شده باشد.
- ۵- روش تحقیق پژوهش گزارش شده باشد.
- ۶- دارای پرسش‌ها و فرضیات مرتبط با عنوان پژوهش باشد.
- ۷- اعتبار و پایایی داشته باشند.

مطالعات مورد بررسی در این فراتحلیل از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های

دکتری و مقالات در سطح علمی- پژوهشی بوده‌اند و در صورتی که از پایان نامه‌ای مقاله آن منتشر شده بود، در فرا تحلیل از مقاله آن استفاده شد.

فهرست اطلاعاتی که از مطالعات مذکور استخراج شده است، شامل موارد زیر است:

اطلاعات عمومی، سال انتشار، جامعه آماری، اطلاعات مربوط به متغیرهای پژوهش (ضریب هم‌بستگی و سطح معنی داری) و حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری. در این مرحله علاوه بر گردآوری داده‌ها، هر یک از مطالعات کدبندی شده و برای مرحله بعدی در نرم افزار CMA وارد شد. در مرحله بعدی محاسبه اندازه اثر صورت پذیرفت. روش اصلی فرا تحلیل مبتنی بر ترکیب نتایج است که معمولاً پس از تبدیل آماره‌ها به شاخص (r) و برآورد اندازه اثر مورد استفاده قرار می‌گیرد... برای تحلیل استنباطی داده‌ها نیز ابتدا به بررسی مفروضات فرا تحلیل پرداخته شده است؛ به نحوی که روش رگرسیونی خطی اگر^{۳۵}، هم‌بستگی رتبه‌ای بگ و مزومدار^{۳۶} به بررسی خطای انتشار و با آزمون به Q به بررسی ناهم‌گونی مطالعات پرداخته شد، سپس با توجه به ناهم‌گونی بین مطالعات مورد بررسی مدل اثرات تصادفی برای ترکیب نتایج و رسیدن به اندازه اثر به کار گرفته شد. خلاصه اطلاعات مربوط به مطالعات مختلف درباره رابطه بین سرمایه اجتماعی با شادی بعد از مرور سامانمند آن‌ها ارائه شده است. لازم به ذکر است مرور نظام‌مند عبارت است از بررسی شواهد و مستندات درباره پرسشی که به گونه‌ای شفاف تدوین شده است. در این بررسی، از روش‌های دقیقی جهت شناسایی و ارزیابی نقادانه تحقیقات اولیه درباره موضوع استفاده می‌شود و داده‌های این مطالعات استخراج و تجزیه و تحلیل می‌شوند. در این روش، تمام تحقیقات مرتبط شناسایی، ارزیابی و چکیده‌سازی می‌شوند تا امکان دسترسی به مدارک موجود برای تصمیم‌گیرندگان بیش از پیش فراهم آید.

برای انجام مرور سامانمند بر پایه اهداف مورد نظر، فرمی طراحی شد که متغیرهای پیش‌رو را مورد بررسی قرار داد: نویسنده یا نویسندگان، عنوان، نوع اثر (مقاله / پایان نامه)، نام مجله، گستره جغرافیایی (شهر مورد مطالعه) و زمانی، جمعیت و نمونه مورد مطالعه، روش انتخاب حجم نمونه، ابزار جمع‌آوری داده‌ها، ابعاد در نظر گرفته شده برای سرمایه اجتماعی، نظریات استفاده شده و آزمون‌های آماری. (نتایج مرور نظام‌مند به شرحی است که در ادامه بدان اشاره می‌شود).

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. مرور سامانمند منابع

برای بررسی محتوای هر مقاله بر پایه اهداف مورد نظر، فرمی طراحی شد که متغیرهای پیش‌رو را مورد بررسی قرار داد.

• **نوع اثر (مقاله/پایان‌نامه):** از میان ۵۴ پژوهش یافت شده براساس کلیدواژه‌های مورد نظر، ۵۱ مقاله و ۳ پایان‌نامه در فرآیند تحلیل قرار گرفتند که بعد از اعمال معیارهای خروج و هم‌چنین در نظر گرفتن مقاله‌های مستخرج از رساله‌ها به جای اصل رساله، ۳۱ مقاله معادل صد درصد منابع حائز شرایط مرور سامانمند و فراتحلیل تشخیص داده شدند.

• **توزیع زمانی و مکانی پژوهش:** بیشترین مطالعات در زمینه موضوع مورد بررسی در بازه زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ صورت گرفته است که در این سال‌ها، ۱۷ تحقیق معادل ۵۵٪ تحقیقات به انجام رسیده، هم‌چنین بازه زمانی ۹۶ تا ۹۹ نیز ۱۱ تحقیق معادل ۳۵٪ تحقیقات انجام شده و حدود ۱۰٪ از کل مطالعات، یعنی ۳ تحقیق در دهه ۸۰ صورت گرفته است.

توزیع مکانی تحقیقات، نشان از تراکم مطالعات در مرکز (۱۷ مطالعه، معادل ۵۴٪)، غرب و شمال غرب (۷ مطالعه، معادل ۲۲٪) دارد، در جنوب و شرق کشور فقط کرمان و مشهد در زمینه رابطه سرمایه اجتماعی و شادی (معادل ۶٪) به مطالعه پرداخته شده است.

شکل ۱. توزیع مکانی تحقیقات.

• **روش انتخاب حجم نمونه:** ۱۷ مورد از ۳۱ مورد، معادل ۵۴٫۸٪ از نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای^{۳۷} استفاده کرده‌اند. ۵ مورد، معادل ۱۶٪ از نمونه‌گیری تصادفی ساده بهره گرفته‌اند. ۴ مورد، معادل ۱۳٪ نمونه‌گیری مطابق انجام داده‌اند. ۲ مورد، معادل ۶٫۵٪ نمونه‌گیری در دسترس داشته‌اند؛ و در نهایت نمونه‌های سامانمند، سهمیه‌ای و هدفمند نیز هر کدام در یک تحقیق مورد استفاده قرار گرفته‌اند که معادل ۳٫۲٪ برای هر کدام می‌شود.

• **روش انجام پژوهش و ابزار جمع‌آوری داده‌ها:** در میان تحقیقات مرتبط با موضوع این پژوهش، ۳۰ مورد معادل ۹۷٪ از روش پیمایش استفاده کرده‌اند و ۱ مورد از تحلیل ثانویه برای بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و شادی استفاده کرده است؛ هم‌چنین کلیه تحقیقات از پرسش‌نامه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده کرده‌اند.

• **جامعه آماری تحقیقات مرتبط:** در ۳۲٪ از تحقیقات، یعنی ۱۰ مورد جامعه آماری پژوهش، شهروندان بوده‌اند؛ هم‌چنین در ۱۹٪ از تحقیقات که شامل ۶ مورد می‌شود جوانان مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. دانشجویان نیز جامعه آماری ۴ تحقیق بوده‌اند (۲ مورد معادل ۶٫۵٪ دانشجویان دختر و پسر و ۲ مورد دیگر فقط به مطالعه دانشجویان دختر پرداخته‌اند). ۳ مورد از تحقیقات در محیط درس انجام شده‌اند (۲ مورد معادل ۶٫۵٪ معلمان را مورد مطالعه قرار داده‌اند و ۱ مورد نیز به بررسی دانش‌آموزان دختر پرداخته‌اند)؛ هم‌چنین کارمندان نیز در ۲ مورد از تحقیقات معادل ۶٫۵٪ مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. در دو مطالعه، جمعیت‌های خاص مطالعه شده‌اند؛ یکی در مورد زائران و دیگری حاشیه‌نشینان و سرانجام در یک تحقیق نیز واحد تحلیل و جمع‌آوری اطلاعات کشورها بوده‌اند.

• **دسته‌بندی تحقیقات براساس رشته و حوزه مسلط:** رشته اصلی ۲۴ تحقیق معادل ۷۷٪ جامعه‌شناسی است. ۲ تحقیق، معادل ۶٫۵٪ در حوزه روان‌شناسی انجام شده‌اند. در حوزه پزشکی نیز یک تحقیق برای بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و شادی انجام شده است که ۳٫۲٪ از کل تحقیقات را به خود اختصاص داده است. ۳ مورد از تحقیقات که معادل ۹٫۷٪ هست در حوزه اقتصاد و مدیریت انجام شده‌اند. در حوزه جغرافیا نیز یک تحقیق انجام گرفته است.

• **نظریات مورد استفاده برای سرمایه اجتماعی:** همان‌طور که در بخش مرور ادبیات از نظر گذشت، درباره مفهوم سرمایه اجتماعی مناقشات بسیاری وجود دارد که روی نتیجه تحقیقات در زمینه این مفهوم تأثیر گذاشته است و گاهی نتایجی متناقض در پی داشته است. به همین دلیل، نگارندگان بر آن شدند که تمرکز بیشتری روی نظریات و ابعاد مختلف این مفهوم داشته باشند. بیشترین فراوانی استفاده از نظریات

مربوط به نظریه پاتنام است که در ۵ تحقیق، یعنی معادل ۱۶٪ تحقیقات از آن بهره گرفته شده است؛ هم‌چنین این نظریه به همراه نظریات کلمن و بوردیو درباره سرمایه اجتماعی همراه با هم‌دیگر در ۵ تحقیق مورد استفاده قرار گرفته‌اند. نظریات کلمن و بوردیو هرکدام به تنهایی در ۲ تحقیق که معادل ۶٫۵٪ است، مورد استفاده قرار گرفته‌اند؛ هم‌چنین نظریه بوردیو به همراه گیدنز و کلمن در ۲ تحقیق استفاده شده‌اند. مابقی نظریات و ترکیب آن‌ها هرکدام در یک تحقیق مورد بررسی قرار گرفته‌اند، به استثنای ۲ تحقیق که فاقد هرگونه نظریه‌ای هستند؛ بنابراین ۶٫۵٪ از تحقیقات نظریه‌ای به کار نبرده‌اند.

• **ابعاد مورد استفاده برای مفهوم سرمایه اجتماعی:** در ادبیات سرمایه اجتماعی مشاهده شد برای این مفهوم ابعاد گوناگونی در نظر گرفته می‌شود که خود می‌تواند منبعی برای واریانس در نتایج این تحقیقات باشد؛ برای در نظر گرفتن این امکان با رجوع به آثار متعدد، این نتیجه حاصل شد که کامل‌ترین ابعاد سرمایه اجتماعی در کار کلمن ارائه می‌شود (فارستنیگ^{۳۸}، ۲۰۰۵؛ پاکستون، ۱۹۹۹)؛ آنجا که سرمایه اجتماعی را شامل ابعاد پیش‌رو در نظر می‌گیرد: ۱. اعتماد و تعهدات، ۲- کانال‌های اطلاعاتی، و ۳- هنجارها و ضمانت‌های اجرایی؛ بر همین اساس در این پژوهش، اقدام به کدگذاری ابعاد مورد استفاده در تحقیقات مرتبط گردید و هرکدام در طبقه‌ای شامل این موارد قرار گرفت: ۱. فقط شامل اعتماد و تعهد، ۲. فقط شامل شبکه‌های اطلاعاتی، ۳. فقط شامل هنجارها و ضمانت‌های اجرایی، ۴. شامل اعتماد و شبکه، ۵. شامل اعتماد و هنجار ۶. شامل شبکه و هنجار، ۷. شامل کلیه ابعاد. حدود ۶۵٪ از مطالعات مرتبط در زمینه ادبیات سرمایه اجتماعی و شادی برای سنجش مفهوم سرمایه اجتماعی دقت لازم را در جامع و کامل بودن ابعاد این مفهوم به خرج نداده‌اند؛ بنابراین می‌توان این مورد را عاملی برای واریانس نتایج دانست.

۳-۲. سوگیری نشر

یکی از بخش‌های مهم در فراتحلیل، ارزیابی سوگیری انتشار است که ناشی از انتشار پژوهش‌های چاپ‌شده و عدم انتشار پژوهش‌های چاپ‌نشده و انواع خطاها هست؛ به عبارتی دیگر، یکی از مشکلاتی که موجب مخدوش شدن اعتبار نتایج فراتحلیل می‌شود، عدم دسترسی محقق به تمام مطالعاتی است که در فاصله زمانی خاص در موضوع مورد بررسی انجام شده‌اند. دور ماندن نتایج برخی مطالعات به دلیل متعدد، «خطای انتشار» نامیده می‌شود (نیازی و همکاران، ۱۳۹۵). به منظور بررسی خطای انتشار ابتدا از آزمون هم‌بستگی رتبه‌ای «بگ» و «مزومدار»^{۳۹} استفاده گردید. این آزمون،

جدول ۱. خلاصه اطلاعات مربوط به مطالعات در زمینه سرمایه اجتماعی و شادی.

ردیف	محقق	سال	حجم نمونه	جامعه آماری	ضریب هم‌بستگی	شیوه نمونه‌گیری	روش پژوهش	ابزار جمع‌آوری داده	محل انجام
۱	شراره مهدی‌زاده محمد گنجی فاطمه زارع	۱۳۹۳	۳۸۴	چوانان ۱۸ تا ۲۹	۰/۳۷۹	روش خوشه‌ای	پیمایش مقطعی	پرسش‌نامه	شهر تهران
۲	میرظاهر موسوی حسن رفیعی داود قاسم‌زاده	۱۳۹۰	۴۱۲	شهروندان بالای ۱۸	۰/۴۹۰	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	پیمایش	پرسش‌نامه	شهر تهران
۳	امیرمسعود امیر مظاهری منا فخاریان	۱۳۹۵	۴۰۰	دانشجویان	۰/۵۵۲	طبقه‌ای	انسانی پیمایشی	پرسش‌نامه	شهر تهران
۴	محمد عباس‌زاده محمدباقر علیزاده‌اقدم کمال کوهی پروین علی‌پور	۱۳۹۱	۳۷۸	دانشجویان دانشگاه تبریز	۰/۵۵۹	طبقه‌ای	پیمایشی	پرسش‌نامه	تبریز
۵	اعظم ابراهیم‌نجف‌آبادی عزت‌الله سام‌آرام	۱۳۹۲	۲۰۰	زنان	۰/۴۱۷	طبقه‌ای متناسب	پیمایش	پرسش‌نامه	اصفهان
۶	اکبر زارع شاه‌آبادی محمد مبارکی الهه فردوسی‌زاده نائینی	۱۳۹۴	۳۸۴	افراد بین ۱۸ تا ۳۰	۰/۴۶۹	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	پیمایش	پرسش‌نامه	شهر بزد

شهر اصفهان	شهر	ساوه	استان تهران	شهر تهران	بابلسر	کرمانشاه
پرسش نامه	پرسش نامه	پرسش نامه	پرسش نامه	پرسش نامه	پرسش نامه	پرسش نامه
پیمایش	پیمایش	پیمایش	پیمایش	پیمایش	پیمایش	توصیفی مقطعی
سه‌مب‌های متناسب و	گزینه‌ی	در دسترس	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	تصادفی ساده
۴۶۹/	۵۵۷/	۰۴۵۲/	۶۷۰/	۴۸۴/	۴۱۳/	۲۶۱/
افراد ۱۵ سال به بالا	کشورهای حاضر در پیمایش ارزش‌های	دانشجویان	کارمندان بانک صادرات	شهروندان	جوانان ۱۵ تا ۲۹	کارکنان دانشگاه علوم پزشکی
۶۰۰	۳۱	۳۷۳	۳۶۱	۸۱۰	۲۸۰	۲۰۰
۱۳۹۶	۱۳۸۷	۱۳۹۸	۱۳۹۸	۱۳۹۲	۱۳۹۲	۱۳۹۸
اصغر محمدی	مسعود چلبی سید محسن موسوی	فاطمه رادان	مهدی مهدبی عبدالله وثوقی نیری عسگری گران قزاقیل سجاد عبدالله پور	احسان رحمانی خلیلی	فاطمه اکبرزاده حمید دهقانی غلامرضا خوش سفر حیدر جان علیزاده	بابک معینی فروزان رضاپور لیلی تاپاک اعظم گرا وندی شهریار پارسامجد
۱۴	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷

دانشگاه اصفهان	پرسش نامه	پیمایش	مطلق	.۶۳	دانشجویان دختر	رضا همتی	۱۴
تهران	پرسش نامه	پیمایش	سامانمند	.۸۷	معلمان	علیرضا سمیعی اصفهانی سامر پور دانش حسین دانش	۱۵
همدان	پرسش نامه	پیمایش	تصادفی ساده	.۸۵	شهروندان	سمیه منصوری مرادیان مجید شمس عباس ملک حسینی	۱۶
تهران	پرسش نامه	پیمایش	در دسترس	.۲۱۰	کارمندان	آیت سعادت طلب مصطفی جعفری	۱۷
کرمان	پرسش نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	.۳۹۵	شهروندان	مهدی امیر کافی بهنام زارع	۱۸
تهران	پرسش نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	.۶۴۵	چوگان ۱۸ تا ۳۰	فرهاد نصرتی نژاد ایوب سخایی حجت شریفی	۱۹
مشهد	پرسش نامه	پیمایش	تصادفی ساده	.۴۴۸	زائران	عاطفه ذهبی	۲۰
کرمان	پرسش نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	.۴۲۹	شهروندان بالای ۱۸	فریدون وحیدا شاپور بهیان سید علی هاشمیان فر سپیده حضرتی	۲۱
					۳۷۶		۱۳۹۱
					۳۸۴		۱۳۹۳
					۴۰۰		۱۳۹۴
					۳۷۰		۱۳۹۷
					۳۸۴		۱۳۹۷
					۲۰۰		۱۳۹۹
					۳۷۰		۱۳۹۷
					۳۴۰		۱۳۹۵

دهران - ایلام	پرسش‌نامه	پیمایش	خوشه‌ای	.۵۷	چوانان ۱۸ تا ۳۰	۴۰۰	۱۳۹۶	عبدالحسین کلانتری امران‌الله کشاورز حسن مؤمنی	۲۲
تهران	پرسش‌نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	.۱۷۶	شهروندان ۱۸-۶۵ تهران	۳۸۲	۱۳۹۸	زهرا عزیزی فاطمه سادات همایونی	۳۳
مراکز استان‌ها	پرسش‌نامه	پیمایش	تصادفی ساده	.۲۷	شهروندان بالای ۱۵ ساکن در مراکز استان	۱۱۹۳۸	۱۳۸۶	میرطاهر موسوی ملیحه شبانی	۳۴
تهران	پرسش‌نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	.۱۴	شهروندان	۷۵۰	۱۳۹۸	الهه فرز علیان محمد گنجی محسن نیازی	۲۵
خرم‌آباد	پرسش‌نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	.۶۵	چوانان ۱۸-۳۹	۳۸۴	۱۳۹۵	رضا سپه‌وند سلیمان جعفری	۲۶
اردبیل	پرسش‌نامه	پیمایش	تصادفی ساده	.۵۰	دانش‌آموزان دختر	۴۰۵	۱۳۹۱	آذر کیامرثی سویل مؤمنی	۲۷
آران و بیدگل - اصفهان	پرسش‌نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	.۴۷۸	شهروندان	۳۸۴	۱۳۹۵	مهران سهراب زاده سید سعید حسینی زاده حسین امام علیزاده ایوب سخایی	۲۸

تبریز	پرسش نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	۳۰۰	حاشیه‌نشینان تبریز	۳۰۰	۱۳۹۵	محمد عباس‌زاده داوود قاسم‌زاده نوشین صالح	۲۹
کرمان	پرسش نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	۲۰۴	دانشجویان دانشگاه آزاد	۴۰۰	۱۳۹۵	علیرضا صنعت خواه معصومه دادخواه فر	۳۰
تهران	پرسش نامه	پیمایش	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	۴۷۸	معلمان ابتدایی	۱۹۴	۱۳۹۷	نسرین کمال‌زاده مهتاب سلیمی	۳۱

هم بستگی رتبه‌ای (تاو کندال) بین اندازه اثر استاندارد و واریانس این اثرات را مشخص می‌کند. تفسیر این ضریب به این صورت است که در آن مقدار صفر، دال بر نبود رابطه بین اندازه اثر و دقت است و انحراف از صفر از وجود رابطه حکایت می‌کند. اگر عدم تقارن ناشی از سوگیری انتشار باشد، انتظار این است که در ارتباط با اندازه اثر بزرگ‌تر، خطای استاندارد بیشتر مشاهده شود (نیازی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۹). نتایج حاصل از بررسی روش هم بستگی بگ و مزومدار، به منظور بررسی سوگیری انتشار به شرح جدول ۲، است.

جدول ۲. نتایج حاصل از بررسی روش هم بستگی رتبه‌ای بگ و مزومدار و رگرسیون خطی اگر.

شاخص‌های آماری		رگرسیون اگر	بگ و مزومدار	شاخص‌های آماری	
برش B		-۲.۵۸۹	-۰.۰۴۸	مقدار ضریب کندال (tau)	
خطای استاندارد SE		۱.۹۹۸	۰.۳۷۴	Z-Value	
T - valu		۰.۹۱۰			
سطح معنی‌داری (P-Value)	1 tailed	۰.۲۵۰	۰.۳۵۳	1 tailed	سطح معنی‌داری (P-Value)
	2 tailed	۰.۴۳۰	۰.۷۰۷	2 tailed	

بر طبق اطلاعات جدول فوق (ستون آزمون بگ و مزومدار) مقدار کندال تائو برابر با ۰,۰۴۸ - شده است که باتوجه به مقدار معناداری یک دامنه (۰,۳۵۳) و دو دامنه (۰,۷۰۷) باید گفت که اگرچه بین اندازه اثر و دقت رابطه وجود دارد، اما این رابطه معنادار نیست و فرض صفر مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و عدم سوگیری انتشار تأیید می‌گردد. آزمون دوم برای بررسی عدم سوگیری انتشار آزمون رگرسیون خطی اگر هست. در نبود سوگیری انتشار، انتظار می‌رود در تحقیقات کوچک اثر استاندارد کوچک و در تحقیقات بزرگ، اثر استاندارد بزرگ مشاهده شود؛ این امر حالت خط رگرسیونی را ایجاد می‌کند که برشی از خط رگرسیون اصلی است. اگر برش خط رگرسیونی با سطح موردانتظار تفاوت داشته باشد، علت آن ممکن است سوگیری انتشار باشد (همان). هم‌چنین براساس نتایج رگرسیون خطی اگر، برش برابر با ۲,۵۸۹ و فاصله اطمینان ۹۵٪ برابر با ۰,۹۱۰ است. از آنجاکه مقدار P یک دامنه ۰,۲۵۰ و دو دامنه ۰,۴۳۰ است، بنابراین بیانگر این مطلب است که فرض صفر مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و عدم سوگیری انتشار تأیید می‌شود.

الف) بررسی مفروضه همگنی مطالعات انجام شده

یکی از مفروضات اصلی فراتحلیل، آزمون همگنی مطالعات است که به منظور بررسی این مفروضه آزمون Q به کاررفته می‌شود. نتایج حاصل از بررسی این آزمون در جدول ۳، ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج حاصل از آزمون Q.

شاخص آماری	مقدار آزمون Q	درجه آزادی df	سطح معنی داری (P-Value)	i-squer
نتایج	۸۳۹,۲۹۰	۰,۳۷۴	۰,۰۰۰	۹۶,۵۴۵

باتوجه به نتایج حاصل از آزمون ($Q=839,290$, $p > 0,00$) با اطمینان ۹۹٪ فرض صفر مبنی بر همگن بودن مطالعات انجام شده رد، و فرض ناهمگنی میان پژوهش‌ها تأیید می‌شود؛ به بیانی دیگر، معنادار بودن شاخص Q نشان دهنده وجود ناهمگنی در اندازه اثر پژوهش‌های اولیه است؛ اما از آنجاکه این شاخص به افزایش تعداد اندازه اثر حساس بوده و با افزایش تعداد اندازه اثر توان این آزمون برای رد همگنی بالا می‌رود، مجذور I شاخص دیگری است که به همین منظور مورد استفاده قرار می‌گیرد. ضریب این مجذور مقداری از صفر تا ۱۰۰٪ دارد و در واقع مقدار ناهمگنی را به صورت درصد

نشان می‌دهد. هرچه این مقدار به صد درصد نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده ناهمگنی بیشتر اندازه اثر پژوهش‌های اولیه است. نتایج حاصل از مجذور I مؤید این مطلب است که ۹۶٪ از تغییرات کل مطالعات به ناهمگنی آن‌ها مربوط است؛ بنابراین تلفیق آن‌ها با مدل آثار ثابت موجه نیست و باید از مدل آثار تصادفی به منظور ترکیب نتایج استفاده کرد؛ در واقع، این آزمون به ما می‌گوید که رابطه سرمایه اجتماعی و شادی به شدت به لحاظ ویژگی‌ها و مشخصات مطالعات متفاوت است و در این وضعیت باید از متغیرهای تعدیل‌گر برای مشخص کردن واریانس و محل این تفاوت‌ها استفاده شود.

ب) ضریب اندازه اثر

باتوجه به این‌که پس از بررسی مفروضات فراتحلیل این نتیجه حاصل شده که باید از مدل اثر تصادفی به منظور ترکیب نتایج برای گزارش اندازه اثر استفاده شود، بنابراین در جدول ۵، گزارش اندازه اثر مطالعات انجام‌شده در مدل تصادفی ارائه شده است. بر طبق جدول ۵، در تمامی ۳۱ مطالعه مورد بررسی، ارتباط میان سرمایه اجتماعی و شادی با اطمینان ۹۹٪ معنادار بوده و بزرگ‌ترین مقدار اندازه اثر مربوط به مطالعه «سمعی» و همکاران (۱۳۹۷) و کوچک‌ترین مقدار اندازه اثر مربوط به مطالعه «فرزعلیان» و همکاران (۱۳۹۸) است؛ هم‌چنین اثرات تصادفی در سطح ۱٪ معنادار است. هم‌چنین محاسبات آماری بیانگر این مطلب هستند که میانگین اندازه اثر سرمایه اجتماعی ترکیبی (اثرات تصادفی) بر شادی در نمونه مورد پژوهش معادل ۰،۴۵۴ است. از آنجایی‌که اندازه برآورد شده در محدوده اطمینان است، بنابراین باید اذعان داشت که تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادی تأیید می‌شود. لازم به ذکر است برآورد نقطه‌ای به دست آمده (۰،۴۵۴) بر مبنای معیار کوهن^۴ حاکی از اثر در حد متوسط متمایل به زیاد است؛ بنابراین سرمایه اجتماعی در سطح متوسط متمایل به زیادی می‌تواند بر شادی مؤثر باشد.

باتوجه به نتایج حاصل از ناهم‌گونی مطالعات و تصدیق مفروضات فراتحلیل سعی بر این است که در راستای مشخص کردن این ناهمگنی از متغیر تعدیل‌کننده استفاده شود تا از این طریق بتوان به تعیین واریانس بین مطالعات پرداخت؛ چراکه فراتحلیل‌های نوین، تنها به تعیین اندازه اثر نمی‌پردازند، بلکه تلاش می‌شود تا آن دسته از ویژگی‌های پژوهش که باعث ایجاد اندازه اثر بزرگ و نیز ویژگی‌هایی می‌شود که علت اندازه اثرهای کوچک است، نیز مورد سنجش قرار گیرد. در این پژوهش متغیرهای چهارگانه ابعاد سرمایه اجتماعی، واحد تحلیل، فیلد مطالعاتی محققان و حوزه جغرافیایی پژوهش به عنوان متغیر تعدیل‌کننده در نظر گرفته شده است.

جدول ۵. خلاصه اطلاعات مربوط به فراتحلیل بر روی پژوهش‌های مرتبط.

ردیف	محقق / سال	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
۱	مهدی‌زاده و همکاران / ۱۳۹۳	۰.۲۷	۰.۱۸	۰.۳۶	۵.۵۹۴	۰.۰۰۱
۲	موسوی و همکاران / ۱۳۹۰	۰.۲۷	۰.۲۵	۰.۲۸	۳۰.۳۴۷	۰.۰۰۱
۳	امیر مظاهری و فخاریان / ۱۳۹۵	۰.۵۵	۰.۴۸	۰.۶۱	۱۲.۳۷۸	۰.۰۰۱
۴	عباس‌زاده و همکاران / ۱۳۹۱	۰.۵۵	۰.۴۸	۰.۶۲	۱۲.۲۲۷	۰.۰۰۱
۵	نجف‌آبادی و سام آرام / ۱۳۹۲	۰.۴۱	۰.۲۹	۰.۵۲	۶.۳۳۳	۰.۰۰۱
۶	زارع شاه‌آبادی و همکاران / ۱۳۹۴	۰.۴۶	۰.۳۸	۰.۵۴	۹.۹۳۱	۰.۰۰۱
۷	معینی و همکاران / ۱۳۹۸	۰.۲۶	۰.۱۲	۰.۳۸	۳.۷۵۰	۰.۰۰۱
۸	اکبرزاده و همکاران / ۱۳۹۲	۰.۴۱	۰.۳۲	۰.۴۹	۸.۵۲۸	۰.۰۰۱
۹	رحمانی و خلیلی / ۱۳۹۲	۰.۴۸	۰.۴۲	۰.۵۳	۱۵.۰۰۵	۰.۰۰۱
۱۰	مهذبلی و همکاران / ۱۳۹۸	۰.۶۷	۰.۶۰	۰.۷۲	۱۵.۳۴۰	۰.۰۰۱
۱۱	رادان / ۱۳۹۸	۰.۴۵	۰.۳۶	۰.۵۲	۹.۳۷۲	۰.۰۰۱
۱۲	چلبی و موسوی / ۱۳۸۷	۰.۵۵	۰.۳۵	۰.۷۶	۳.۳۲۶	۰.۰۰۱
۱۳	محمدی / ۱۳۹۶	۰.۴۶	۰.۴۰	۰.۵۲	۱۲.۴۳۲	۰.۰۰۱
۱۴	همتی / ۱۳۹۵	۰.۲۳	۰.۱۲	۰.۳۲	۴.۲۹۹	۰.۰۰۱
۱۵	سمیعی و همکاران / ۱۳۹۷	۰.۷۷	۰.۷۵	۰.۸۰	۱۹.۵۴۷	۰.۰۰۱
۱۶	منصوری و همکاران / ۱۳۹۷	۰.۷۵	۰.۷۰	۰.۷۹	۱۸.۹۹۱	۰.۰۰۱
۱۷	سعادت طلب و جعفری / ۱۳۹۹	۰.۲۱	۰.۰۷	۰.۳۳	۲.۹۹۲	۰.۰۰۱
۱۸	امیر کافی و زارع / ۱۳۹۱	۰.۳۹	۰.۳۰	۰.۴۷	۸.۰۶۷	۰.۰۰۱
۱۹	نصرتی نژاد و همکاران / ۱۳۹۳	۰.۶۴	۰.۵۸	۰.۷۰	۱۴.۹۶۵	۰.۰۰۱
۲۰	ذهبی / ۱۳۹۴	۰.۴۴	۰.۳۶	۰.۵۲	۹.۶۰۸	۰.۰۰۱
۲۱	وحید و همکاران / ۱۳۹۴	۰.۴۲	۰.۳۴	۰.۵۰	۸.۹۵۳	۰.۰۰۱
۲۲	کلاتری و همکاران / ۱۳۹۶	۰.۵۷	۰.۵۰	۰.۶۳	۱۲.۹۰۲	۰.۰۰۱
۲۳	عزیزی و همایونی / ۱۳۹۸	۰.۱۷	۰.۰۷	۰.۲۷	۳.۴۶۲	۰.۰۰۱
۲۴	موسوی و شبانی / ۱۳۸۶	۰.۲۷	۰.۱۴	۰.۳۰	۴.۳۵۶	۰.۰۰۱
۲۵	فرزعلیان و همکاران / ۱۳۹۸	۰.۱۴	۰.۰۶	۰.۲۰	۳.۸۵۲	۰.۰۰۱
۲۶	سپهوند و جعفری / ۱۳۹۵	۰.۶۵	۰.۵۸	۰.۷۰	۱۵.۱۳۳	۰.۰۰۱
۲۷	کیامرئی و مؤمنی / ۱۳۹۱	۰.۵۰	۰.۴۲	۰.۵۷	۱۱.۰۱۴	۰.۰۰۱
۲۸	سهراب زاده و همکاران / ۱۳۹۵	۰.۴۷	۰.۳۹	۰.۵۵	۱۰.۱۵۸	۰.۰۰۱
۲۹	عباس‌زاده و همکاران / ۱۳۹۵	۰.۲۰	۰.۰۸	۰.۳۰	۳.۴۹۴	۰.۰۰۱
۳۰	صنعت‌خواه و دادخواه / ۱۳۹۵	۰.۲۰	۰.۱۰	۰.۲۹	۴.۱۲۳	۰.۰۰۱
۳۱	کمال‌زاده و سمیعی / ۱۳۹۷	۰.۴۷	۰.۳۶	۰.۵۸	۷.۱۹۲	۰.۰۰۱
	اثرات ترکیبی تصادفی	۰.۴۵۴	۰.۳۶	۰.۵۱	۱۱.۶۵۰	۰.۰۰۱

۳-۳. متغیر تعدیل‌گر

باتوجه به نتایج حاصل از ناهم‌گونی مطالعات، در این قسمت سعی شد برای مشخص کردن این ناهم‌گونی از متغیر تعدیل‌کننده استفاده شود تا شاید از این طریق واریانس میان مطالعات مشخص شود. در این پژوهش از متغیرهای «ابعاد مورد استفاده برای مفهوم سرمایه اجتماعی»، «فیلد مطالعاتی محققان»، «حوزه جغرافیایی انجام مطالعات» و «واحد تحلیل» به عنوان متغیرهای تعدیل‌گر استفاده شده است.

الف) بررسی نقش تعدیل‌کنندگی متغیر «ابعاد مورد بررسی برای مفهوم سرمایه اجتماعی»

همان‌طور که در بخش مرور ادبیات ذکر شد، بعضی از تحقیقاتی که در زمینه بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و شادی انجام شده‌اند در بررسی‌های خود باتوجه به مناقشات حوزه سرمایه اجتماعی و عدم وجود تعاریف کامل، ابعاد ناقصی را برای این مفهوم در نظر گرفته‌اند که همین اتفاق می‌تواند موجب واریانس نتایج تحقیقات در این حوزه شود؛ برای آزمون این فرضیه، ابعاد مورد بررسی سرمایه اجتماعی در تحقیقات مختلف به عنوان متغیر تعدیل‌کننده در نظر گرفته شد که نتایج آن به شرح جدول ۶ است.

جدول ۶. نتایج اندازه‌های اثر به تفکیک متغیرهای تعدیل‌گر.

p-value	z-value	اندازه اثر ترکیبی	تعداد اندازه اثر	ابعاد مورد بررسی	متغیرهای تعدیل‌گر
۰.۰۰۱	۶.۸۰۰	۰.۴۸	۱۱	جامع ابعاد	ابعاد مفهوم سرمایه اجتماعی
۰.۰۰۱	۹.۲۷۵	۰.۴۳	۲۰	ابعاد غیر کامل	
۰.۰۰۱	۱۱.۴۹۴	۰.۴۵	۳۱	کل	
۰.۰۰۱	۱۱.۱۹۱	۰.۴۳۲	۲۴	جامعه‌شناسی	فیلد مطالعاتی محققان
۰.۰۰۱	۵.۷۹۴	۰.۵۳۰	۷	سایر رشته‌ها	
۰.۰۰۱	۱۱.۴۹۴	۰.۴۵	۳۱	کل	واحد تحلیل
۰.۰۰۱	۱۱.۶۳۰	۰.۴۵۹	۲۹	خرد	
۰.۰۰۱	۲.۳۸۸	۰.۳۸۲	۲	کلان	
۰.۰۰۱	۱۱.۸۶۰	۰.۴۵۵	۳۱	کل	
۰.۰۰۱	۸.۹۴۲	۰.۴۵۲	۱۸	مرکز و شمال کشور	حوزه جغرافیایی
۰.۰۰۱	۶.۰۰۰	۰.۵۲۳	۷	شمال غرب و غرب	
۰.۰۰۱	۶.۱۵۳	۰.۳۷۲	۴	شرق و جنوب	
۰.۰۰۱	۱۲.۵۰۸	۰.۴۳۳	۲۹	کل	

یافته‌های جدول فوق، نشان می‌دهد در بین مطالعاتی که برای مفهوم سرمایه اجتماعی ابعاد کاملی در نظر گرفته‌اند اندازه اثر در مدل تصادفی ۰،۴۸ و در گروه مطالعاتی که برای این مفهوم از ابعاد کاملی استفاده نکرده‌اند، اندازه اثر با مدل تصادفی ۰،۴۳ محاسبه شده است که هر دو در سطح ۰،۰۱٪ معنادار هست؛ هم‌چنین، به‌طور کلی، اندازه اثر در هر دو گروه ۰،۴۵ هست. به بیانی دیگر، می‌توان گفت در مطالعاتی که برای سنجش سرمایه اجتماعی از ابعاد کامل و جامعی استفاده کرده‌اند میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادی نیز بیشتر نمایان است؛ بر همین اساس می‌توان نتیجه گرفت بخشی از واریانس که در نتیجه تحقیقات مختلف در زمینه تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادی وجود دارد، ناشی از تعریف ناکامل ابعاد این مفهوم است.

ب) بررسی نقش تعدیل‌کنندگی «فیلد مطالعاتی محققان»

همان‌طور که در مقدمه ذکر شد این حوزه تحقیقاتی ذاتاً حوزه‌ای بین‌رشته‌ای است؛ چراکه متخصصان رشته‌های گوناگونی، از جمله: پزشکی، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، مدیریت و... به دنبال بررسی جوانب موضوع برای رسیدن به اهدافی تعریف شده در حوزه مطالعاتی خود هستند. همین امر و نوع نگاه و پارادایمی که در هر کدام از این رشته‌ها غلبه دارد می‌تواند منبعی برای واریانس نتایج تحقیقات مختلف در این زمینه باشد. ادعایی که با دقت نتایج جدول ۶ قابل اثبات است؛ چراکه طبق بررسی‌های به عمل آمده، اندازه اثر محققانی که در حوزه جامعه‌شناسی فعالیت دارند برابر با ۰،۴۳۲؛ و محققان سایر رشته‌ها اندازه اثری برابر با ۰،۵۳۰. به جای گذاشته‌اند. از آنجایی که مینا و فلسفه تحقیقات اجتماعی بر چند علتی بودن^{۴۱} بنا شده است و این پیش‌فرض در سایر رشته‌ها به اندازه جامعه‌شناسی محلی از اعراب ندارد؛ بنابراین چنین نتیجه‌ای دور از ذهن نیست که جامعه‌شناسان همواره در تحقیقات خود میزان هم‌بستگی بین پدیده‌های مختلف را در سطحی پایین‌تر تخمین بزنند؛ البته با توجه به تعدد علت‌ها در مطالعات اجتماعی اندازه اثری برابر با ۰،۴۳۲. که با استفاده از نظام تفسیری کوهن در سطح متوسط قرار دارد اندازه اثر قابل توجهی هست. پس نتایج تعدیل‌کنندگی متغیر فیلد مطالعاتی محققان، ما را به این نتیجه رساند که درصد قابل توجهی از واریانس مطالعات در این حوزه مربوط به این متغیر است.

ج) بررسی نقش تعدیل‌کنندگی «واحد تحلیل»

یکی دیگر از منابعی که می‌تواند تفاوت نتایج در تحقیقات را موجب شود، نوع واحد تحلیلی است که هر یک از مطالعات برای بررسی‌های خود انتخاب می‌کنند؛ به‌طور کلی

واحدهای تحلیل در سطح خرد، میانه و کلان قرار دارند. در تحقیق حاضر، مطالعاتی که روی آن‌ها فراتحلیل صورت گرفت شامل واحدهای تحلیل خرد و کلان هستند؛ که ۲۹ مطالعه، واحد تحلیلیشان خرد است و اندازه اثری برابر با ۰/۴۵۹. ارائه داده‌اند و ۲ مطالعه نیز واحد تحلیل خود را در سطح کلان انتخاب نموده‌اند که اندازه اثر آن‌ها ۰/۳۸۲. هست. با وجود این که ممکن است این انتقاد وارد شود که طبقات در نظر گرفته شده برای این متغیر، واریانس لازم را ندارد؛ چرا که تعداد مطالعات در سطح کلان کم به نظر می‌رسد، ضمن تصدیق این مطلب که کمبود مطالعات در سطح کلان و میانه به شدت احساس می‌شود، یادآور می‌شویم تعدیل‌کنندگی این متغیر غیرقابل انکار است و نتیجه بررسی این متغیر مطابق با انتظارات نظری است که مبنایی قوی دارند. یکی از عوامل تأثیرگذار بر شادی، سرمایه اقتصادی است؛ طبق تحقیقات انجام شده، ارتباط بین شادی و سرمایه اقتصادی در سطح خرد رد، اما این ارتباط در سطح کلان مورد تأیید قرار گرفته است (چلبی، ۱۳۸۷). بر این اساس بخش عمده‌ای از تأثیرگذاری بر شادی در سطح کلان در کنار سرمایه اجتماعی به شرایط اقتصادی کشورها نیز بستگی دارد؛ از طرف دیگر، تعدد عوامل تأثیرگذار بر شادی در سطح کلان بیشتر از سطح خرد است (وودهاوس^{۴۲}، ۲۰۰۶؛ کاواچی^{۴۳} و همکاران، ۲۰۰۸)؛ با این تفاسیر می‌توان انتظار داشت واحد تحلیل به عنوان متغیری تعدیل‌کننده، بخشی از واریانس نتایج مطالعات گوناگون را توجیه کند.

د) بررسی نقش تعدیل‌کنندگی متغیر «حوزه جغرافیایی»

گذشته از مباحث نظری، زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی در هر منطقه یا حوزه جغرافیایی می‌تواند عاملی برای واریانس نتایج مطالعات گوناگون در حوزه سرمایه اجتماعی و شادی باشد؛ بر همین اساس متغیری تحت عنوان «حوزه جغرافیایی» برای بررسی نقش تعدیل‌کنندگی زمینه‌های گوناگون در نظر گرفته شد. بعد از تقسیم‌بندی نقاط مختلف کشور به حوزه‌های جغرافیایی کم‌وبیش مشابه از لحاظ زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به نتایج ذیل منتج شد.

۱۷ مطالعه‌ای که در حوزه جغرافیایی مرکز کشور انجام شده‌اند به همراه تک مطالعه‌ای که در شمال کشور انجام پذیرفته است اندازه اثری برابر ۰/۴۵۲. دارند. ۷ مطالعه در حوزه جغرافیایی غرب و غرب کشور انجام شده‌اند که اندازه اثر آن‌ها ۰/۵۲۳. است؛ و در نهایت ۴ مطالعه‌ای که در حوزه جغرافیایی شرق و جنوب کشور صورت گرفته‌اند اندازه اثر ۰/۳۷۲. را نشان می‌دهند. اولاً، این که نقش تعدیل‌کنندگی حوزه جغرافیایی با در نظر گرفتن نتایج فوق تأیید می‌شود. ثانیاً، نتایج نشان از آن دارد

که میزان ارتباط سرمایه اجتماعی و شادی در حوزه شرق و جنوب کشور پایین‌تر از حوزه‌های دیگر است.

نتایج بررسی متغیرهای تعدیل‌کننده نشان از آن دارد که می‌توان ادعا داشت درصد قابل توجهی از واریانس تحقیقات مختلف در حوزه سرمایه اجتماعی و شادی تحت تأثیر متغیرهای چهارگانه فوق است.

۴. نتیجه‌گیری

محققان در پی یافتن علل و زمینه‌های اجتماعی برای شادی تحقیقات زیادی انجام داده و عوامل متعددی را مورد بررسی قرار داده‌اند که در بین آن‌ها سرمایه اجتماعی همواره مورد توجه بیشتر محققان قرار گرفته است؛ در بین انبوه مطالعاتی که در این زمینه صورت گرفته شاید انجام مطالعه‌ای جدید چندان ضرورت ننماید و بر ابهام بیشتر این رابطه بیفزاید؛ چراکه در مطالعات مختلفی که صورت گرفته است میزان این تأثیرگذاری، متغیر است و گاه نیز با نتایجی متناقض مواجه می‌شویم؛ بنابراین لازم بود مطالعه‌ای باهدف نتیجه‌گیری کلی از تحلیل‌های صورت گرفته انجام شود تا اولاً میزان این تأثیرگذاری با توجه به تحقیقات صورت گرفته مشخص شود، و ثانیاً عواملی که موجب تفاوت‌های موجود بین نتایج تحقیقات مختلف شده است را شناسایی کند؛ و این دو مسأله‌ای بود که نگارندگان را بر آن داشت تا به انجام این مطالعه پردازند.

در این مسیر ابتدا با لحاظ کردن معیارهایی به ۴۹ مطالعه رسیدیم که مطابق با معیارهای ورودی ما بود و پس از بررسی دقیق‌تر و لحاظ کردن معیارهای خروجی در نهایت ۳۱ مطالعه را برای انجام این تحقیق با روش فراتحلیل انتخاب شد. با ورود نتایج تحقیقات مورد نظر به نرم‌افزار فراتحلیل^{۴۴} ابتدا با استفاده از روش‌های هم‌بستگی رتبه‌ای بگ و مزومدار و نیز رگرسیون خطی اگر منتج بدان شد که انتخاب ۳۱ مطالعه مورد نظر برای انجام این فراتحلیل، سوگیری انتشار ندارد و سپس با استفاده از آزمون Q فرضیه همگنی یا ناهمگنی مطالعات بررسی شد که نتیجه آزمون نشان از ناهمگنی مطالعات داشت؛ بنابراین لازم بود برای ادامه بررسی‌ها از اندازه اثرات تصادفی به جای ثابت استفاده شود.

نتیجه بررسی این مطالعه فراتحلیل با استفاده از اندازه اثرات تصادفی روی ۳۱ تحقیق انجام شده در زمینه رابطه سرمایه اجتماعی و شادی بیانگر معناداری رابطه میان این دو متغیر بود و میزان این رابطه براساس نظام تفسیری کوهن متوسط متمایل به زیاد است؛ چراکه میزان این ارتباط معادل ۰٫۴۵ یافت شد؛ بنابراین می‌توان ادعا

کرد سرمایه اجتماعی روی شادی تأثیرگذار است و میزان این تأثیرگذاری در حد متوسط روبه بالا است.

مسئله دوم، بررسی دلایل واریانس نتایج تحقیقات مختلف در این حوزه است، مسأله‌ای که توسط آزمون Q نیز مورد تأیید قرار گرفت. برای پاسخ‌گویی به این پرسش سرمایه اجتماعی را با استفاده از نظریات کلمن، پاتنام و بورديو این‌گونه تعریف شد که عبارت است از: «اعتماد به کلیت جامعه و نهادهای آن هم‌چنین وجود کانال‌های اطلاعاتی رسمی و غیررسمی به‌همراه هنجارها و ضمانت‌های اجرایی که می‌تواند نتایج مثبت (برای اعضای گروه) و منفی (برای برون‌گروه) به‌همراه داشته باشد».

با این ذهنیت به‌مرور سامانمند تحقیقات پرداخته شد و تاندازه‌ای این نتایج روشن گردید که مطالعاتی که ابعاد کاملی برای سرمایه اجتماعی در نظر گرفته‌اند (شامل: اعتماد، شبکه‌های اطلاعاتی و هنجارها) دارای نتایجی کم‌وبیش متفاوت با تحقیقاتی هستند که سرمایه اجتماعی را گاهی معادل یک یا دو بعد از ابعاد مذکور در نظر می‌گیرند.

با استفاده از امکان جدیدی که نرم‌افزار فراتحلیل ۲ برای واردکردن متغیرهای تعدیل‌گر ایجاد کرده است، در این مطالعه، ابعادی که تحقیقات گوناگون برای مفهوم سرمایه اجتماعی در نظر گرفته‌اند را به‌عنوان یکی از متغیر تعدیل‌گر در نظر گرفته و به بررسی اندازه اثر مطالعات به تفکیک ابعاد سرمایه اجتماعی اقدام گردید. نتایج این بررسی نشان داد اندازه اثر ترکیبی مطالعاتی که سرمایه اجتماعی را با ابعاد کامل مورد سنجش قرار داده‌اند بالاتر از تحقیقاتی است که برای سنجش سرمایه اجتماعی به بعضی از ابعاد آن اکتفا کرده‌اند. لازم به ذکر است اندازه اثر ترکیبی مطالعات گروه اول ۰/۴۸ و گروه دوم ۰/۴۳ استخراج شد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت ابعادی که مطالعات گوناگون برای سرمایه اجتماعی در نظر گرفته‌اند روی نتایج تحقیقات آن‌ها تأثیرگذار بوده و میزان اثر این مفهوم بر شادی را دچار نوسان کرده است. این نتیجه مطابق با انتظارات نظری است که در مقدمه در رابطه با تعامل سرمایه اجتماعی و شادی ذکر شد. اگر سرمایه اجتماعی به‌عنوان مفهومی کلان شامل تمام ابعاد تعریف شده باشد می‌تواند از طریق کانال‌های مختلفی موجب شادی شود؛ از جمله اعتماد، سلامت، آموزش، عزت نفس و دارا بودن پشتیبانی عاطفی و مالی.

متغیر تعدیل‌کننده دوم «فیلد مطالعاتی محققان» در نظر گرفته شد که نتایج آن حاکی از اندازه اثر پایین‌تر مطالعات رشته جامعه‌شناسی نسبت به دگر رشته‌هاست که علت آن نیز می‌تواند دیدگاه چندعلتی رشته‌های علوم اجتماعی نسبت به پدیده‌های

انسانی و اجتماعی باشد. متغیر تعدیل‌گر سوم، واحد تحلیل مطالعات در نظر گرفته شد که نتایج آن نیز مطابق انتظارات نظری، اندازه اثر پایین‌تر برای مطالعاتی با واحد تحلیل کلان نسبت به خرد بود؛ و سرانجام چهارمین متغیر تعدیل‌گر، حوزه‌های جغرافیایی شامل: ۱. شمال و مرکز، ۲. شرق و جنوب، ۳. غرب و شمال غرب در نظر گرفته شد که نقش تعدیل‌کنندگی این متغیر نیز به اثبات رسید؛ بنابراین می‌توان ادعا کرد واریانس تحقیقات مختلف در حوزه سرمایه اجتماعی و شادی تحت تأثیر متغیرهای تعدیل‌کننده فوق هست.

سخن پایانی این‌که با توجه نتایج این فراتحلیل، تأثیرگذاری سرمایه اجتماعی بر شادی مسلم است و میزان اندازه اثری که برای این رابطه، شناسی شده است اندازه اثر قابل توجهی در حوزه مسائل اجتماعی است؛ برای این منظور متناسب با یافته‌های تحقیق و کانال‌های تأثیرگذاری سرمایه اجتماعی بر شادی بر گرفته از مبانی نظری، می‌توان راهکارهایی در سه سطح فردی، نهاد و کلان ارائه داد تا تمامی جنبه‌های سرمایه اجتماعی نیز پوشش داده شوند؛ مطابق با کانال‌های تعاملی سرمایه اجتماعی و شادی می‌توان وجود پشتیبانی‌های و حمایت‌های عاطفی در سطح فردی را یکی از عوامل ایجاد شادی دانست. افزایش ارتباطات خانوادگی، دوستانه، کاری در فضایی ساده و دور از مصرف‌گرایی و تجمل‌گرایی می‌تواند موجب ایجاد احساس داشتن حامی عاطفی در افراد شود و احساس این حمایت خود از زمینه‌های ایجاد شادی در افراد است.

از آنجایی که یکی از کانال‌های تعامل سرمایه اجتماعی و شادی افزایش عزت نفس انسان‌هاست می‌توان از این رابطه در سطح نهادی برای افزایش شادی استفاده کرد به این صورت که لازم است در درجه اول تمامی اعضای جامعه عضو گروه‌هایی متناسب با سلیق و علایق خود باشند؛ در درجه دوم باید قدرت انتخاب و تصمیم‌گیری اعضای هر گروه افزایش یابد، چراکه می‌تواند از طریق بالابردن عزت نفس افراد موجب افزایش شادی در آن‌ها شود. به این سبب که اگر اعضا خود را در تصمیمات مهم آن گروه سهیم بدانند احساس آزادی و انتخاب‌گری به دست می‌آورند. انسانی که خود را آزاد و انتخاب‌گر بباید برای مشارکت در گروه انگیزه به دست می‌آورد که با مسئولیت‌پذیری بالاتر او همراه است. مشارکت و مسئولیت‌پذیری از پارامترهای مهم سرمایه اجتماعی هستند و با افزایش آن‌ها می‌توان اعضای با عزت نفس بالا و بانگیزه و بانشاط برای پیش‌برد اهداف گروهی داشت.

طبق آن چه در مقدمه گذشت کانال تعاملی سرمایه اجتماعی و شادی در سطح کلان اعتماد نهادی، آموزش و پشتیبانی‌های اقتصادی است. در این مسیر اولین

تلاش می‌تواند بهبود شرایط اقتصادی و کسب و کار باشد و این‌که شرایطی فراهم شود تا مردم توانایی برخورداری از حداقل امکانات معیشتی را دارا باشند؛ چراکه طبق نظریه (مازلو^{۴۵}، ۱۹۷۵) اولین نیاز هر انسانی نیازهای زیستی و اقتصادی است. از طرف دیگر، تقویت اعتماد به نهادهای جامعه می‌تواند با ایجاد دل‌گرمی و آسایش موجب جامعه‌ای شاد شود. جامعه باید زمینه‌سازی لازم برای پیوند تک‌تک افراد به اجتماع و جلوگیری از دورافتادگی و فردگرایی آنان که خود عامل اصلی بروز مشکلات و مسائل اجتماعی است را از طریق گسترش حوزه عمومی و ایجاد فرصت‌هایی برای شکل‌گیری گروه‌های مردم‌نهاد متناسب با هر سلیقه‌ای و با هر دیدگاه سیاسی و فرهنگی فراهم کند تا از طریق ایجاد مشارکت اجتماعی و گسترش شبکه‌های ارتباطی زمینه‌ساز افزایش اعتماد نهادی و در نتیجه افزایش شادی و نشاط فردی و اجتماعی شود.

پی‌نوشت

1. Ghamari
2. Warner Wilson
3. Oswald
4. Gerdtham and Johannesson
5. Frey & Stutzer
6. Argyle
7. Diener
8. Leung
9. Putnam
10. Pichler
11. Powdthavee
12. Berkman & Syme
13. House et al.
14. Kawachi
15. Rukumnuaykita and Pholpirulb
16. Tokuda
17. Majeed
18. Majeed and Liaqat
19. Majeed and Ajaz
20. Kessler
21. Kawachiet
22. Borooah
23. Majeed
24. Porta
25. Brehm and Rahn
26. Chang
27. Behzad
28. Woolcock
29. <https://www.sid.ir/fa/>
30. <https://www.magiran.com/>

31. <https://www.noormags.ir/>
32. <https://ganj.irandoc.ac.ir/>
33. <http://ensani.ir/fa>
34. <https://civilica.com/>
35. Eggers Linear Regression Method
36. Begg & Mazumdar Rank Correlation
37. Multi-stage cluster sampling
38. Furstenberg
39. Begg & mezumdar

۴۰. (۱، ۲ تا ۳، ۴ تا ۵، متوسط = ۵، ۵ تا ۸، ۸ = زیاد) (نیازی و همکاران، ۱۳۹۵).

41. Multiple causes
42. Woodhouse
43. Kawachi
44. CAM2
45. Maslow, A.

کتابنامه

- ابراهیم نجف‌آبادی، اعظم؛ و سام‌آرام، عزت‌الله، (۱۳۹۲). «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و احساس شادی؛ (مورد مطالعه زنان ۲۴-۱۵ ساله شهر اصفهان)». جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، ۵ (۲): ۹-۳۱.
- اکبرزاده، فاطمه؛ دهقانی، حمید؛ خوشفر، غلامرضا؛ و جانعلی‌زاده‌چوب‌بستی، حیدر، (۲۰۱۳). «بررسی تأثیر سه نوع سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر شادی جوانان». جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۴ (۲): ۶۷-۸۸.
- سمیعی‌اصفهانی علی؛ و پوردانش سامر، (۱۳۹۷). «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی معلمان (مطالعه موردی معلمان نواحی ۲ و ۲۱ شهر تهران)». مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۱ (۱): ۸۹-۱۰۰.
- کیامرثی، آذر؛ و مومنی، سویل، (بی‌تا). «بررسی ارتباط سرمایه‌های اجتماعی و شادکامی با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان دختر دبیرستانی». روان‌شناسی مدرسه، ۲ (۱): ۱۱۹.
- گنجی، محمد؛ نیازی، محسن؛ و فرزعلیان، الهه، (۱۳۹۸). «بررسی نقش سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در گرایش شهروندان به سبک زندگی نشاط‌محور». مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۳۰ (۸): ۳۷۹-۴۱۰.
- موسوی، میرطاهر؛ و شبانی، ملیحه، (۱۳۹۴). «تأملی بر پیامدهای سطح خرد سرمایه‌های اجتماعی در ایران». مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱۴ (۴): ۲۴۹-۲۷۶.
- وحید، فریدون؛ بهیان، شاپور؛ هاشمیان‌فر، سیدعلی؛ و حضرتی، سپیده، (۱۳۹۴). «بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر شادمانی با تکیه بر احساس امنیت اجتماعی (مورد مطالعه شهر کرمان)». مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۱۷ (۶): ۱-۲۸.

- اصغر محمدی. (۱۳۹۸). «تأثیر عوامل اجتماعی بر شادمانی اجتماعی (مورد مطالعه: ساکنان شهر اصفهان)». دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۲۰ (۷۸): ۱۳۵-۱۲۳.
- امیرکافی، مهدی؛ و زارع، بهنام. (بی‌تا). «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادکامی (مطالعه موردی: شهر کرمان)». راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۲ (۵): ۴۱.
- امیرمظاهری، امیرمسعود؛ و فخاریان، منا، (۱۳۹۵). «نقش سرمایه اجتماعی در شادی جوانان (مورد مطالعه دانشجویان دانشجوین دانشکده روان‌شناسی و علوم اجتماعی تهران مرکز)». مطالعات جامعه‌شناسی، ۳۳ (۹): ۲۴-۷.
- چلبی، مسعود؛ و موسوی، سید محسن، (۱۳۸۷). «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان». جامعه‌شناسی ایران، ۳۳-۳۴ (۹): ۵۷-۳۴.
- دلاور، علی، (۱۳۸۰). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم اجتماعی و انسانی. تهران: انتشارات رشد.
- ذهبی، عاطفه، (۱۳۹۴). «بررسی تأثیر رابطه میان دین‌داری و سرمایه اجتماعی بر میزان نشاط اجتماعی در میان گردشگران مذهبی ایرانی (مورد مطالعه شهر مشهد)». اسلام و علوم اجتماعی، ۱۴ (۷): ۷۷-۹۱.
- رادان، فاطمه. (۱۳۹۸). «پیش‌بینی نشاط اجتماعی بر اساس سرمایه اجتماعی دانشجویان زن». مدیریت سرمایه اجتماعی، ۶ (۲): ۲۳۶-۲۱۹.
- رحمانی خلیلی، احسان، (۲۰۱۶). «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادابی اجتماعی در حضور متغیرهای حمایت اجتماعی و دین‌داری». مطالعات فرهنگ - ارتباطات، ۱۶ (۳۲): ۹۳-۱۱۷.
- زارع‌شاه‌آبادی، اکبر؛ مبارکی، محمد؛ و فردوسی‌زاده‌نائینی، الهه، (۲۰۱۵). «تحلیل رابطه بین نشاط اجتماعی و گرایش به اعتیاد (در بین جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهر یزد)». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۴ (۶): ۱۴۵-۱۷۴.
- سپهوند، رضا؛ و جعفری، سلیمان، (۲۰۱۶). «تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه و نشاط اجتماعی». مدیریت سرمایه اجتماعی، ۳ (۴): ۵۲۱-۵۴۱.
- سعادت‌طلب، آیت؛ و جعفری، مصطفی، (۲۰۲۰). «تحلیل نقش نشاط معنوی در رابطه میان سرمایه‌های اجتماعی و حمایت اجتماعی با تاب‌آوری کارکنان در برابر همه‌گیری بیماری کووید ۱۹ در دوران فاصله‌گذاری اجتماعی». پژوهش در سلامت روان‌شناختی، ۱۴ (۱): ۱۱۵-۱۲۹.
- سهراب‌زاده، مهران؛ حسینی‌زاده، سید سعید؛ امامعلی‌زاده، حسین؛ و سخایی، ایوب، (۱۳۹۵). «سرمایه و شادی: پژوهشی در باب ارتباط میان سرمایه اجتماعی

- و فرهنگی با احساس شادی (مورد مطالعه: شهروندان شهرستان آران و بیدگل). برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۲۸ (۷): ۱۱۷-۱۵۰.
- صنعت خواه، علیرضا؛ و دادخواه فر، معصومه، (۱۳۹۵). «نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد احساس شادمانی دانشجویان دانشگاه آزاد کرمان». مطالعات ملی، ۶۵ (۱۷): ۹۱-۱۰۶.
- عباس زاده، محمد؛ عزیززاده اقدم، محمدباقر؛ کوهی، کمال؛ و علی پور، پروین، (۱۳۹۲). «انواع سرمایه‌ها، حلقه مفقوده در تبیین شادکامی دانشجویان (دانشجویان دانشگاه تبریز)». رفاه اجتماعی، ۵۱ (۱۳): ۲۱۵-۲۴۴.
- عباس زاده، محمد؛ قاسم زاده، داود؛ و صالح، نوشین، (۱۳۹۵). «بررسی ارتباط بین اشکال سرمایه و شادی در بین حاشیه‌نشینان و غیر حاشیه‌نشینان (مورد مطالعه: شهر تبریز)». برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۲۹ (۷): ۱۵۷-۱۸۴.
- عزیززی، زهرا؛ و همایونی، فاطمه‌السادات، (۱۳۹۸). «عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر شادی افراد در شهر تهران: با تأکید بر بیکاری تحصیل‌کردگان». مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۲ (۱): ۱۴۱-۱۵۸.
- کلانتری، عبدالحسین؛ کشاورز، امرالله؛ و مؤمنی، حسن. (بی تا). «رابطه بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی جوانان شهرستان دهلران». پژوهش‌نامه مددکاری اجتماعی، ۳ (۱۰): ۴۱-۷۲.
- کمال زاده، نسرين؛ و سلیمی، مهتاب، (۱۳۹۷). «نقش سرمایه اجتماعی و فرهنگی در کیفیت زندگی کاری و شادکامی معلمان مقطع ابتدایی». توسعه حرفه‌ای معلم، ۱۰ (۳): ۷۵-۹۳.
- معینی، بابک؛ رضاپور شاه‌کلائی، فروزان؛ تاپاک، لیلی؛ گراوندی، اعظم؛ و پارسامجد، شهریار، (۱۳۹۹). «رابطه شادکامی و سلامت روان با سرمایه اجتماعی در کارکنان حوزه سلامت». آموزش و سلامت جامعه، ۲۵ (۷): ۱۲۰-۱۲۵.
- منصوری مرادیان، سمیه؛ شمس، مجید؛ و ملک حسینی، عباس، (۱۳۹۷). «تبیین شاخص‌های سرمایه اجتماعی در راستای ارتقاء نشاط اجتماعی و سلامت روان شهروندان (مطالعه موردی: شهر همدان)». نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی (جغرافیای انسانی)، ۱۱ (۱): ۲۸۳-۲۹۹.
- مهدی زاده، شراره؛ گنجی، محمد؛ و زارع‌غیاث‌آبادی، فاطمه، (۱۳۹۳). «مطالعه رابطه بین شادی و سرمایه اجتماعی در بین جوانان». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۲۶ (۱۳): ۸۵-۱۰۸.
- مهدبی، مهدی؛ و ثوقی‌نیری، عبدالله؛ عسگری، گران قراخیل؛ و سجاد، عبدالله پور، (۱۳۹۹). «توسعه قابلیت‌های یادگیری سازمانی در پرتو سرمایه اجتماعی

- و شادی در محل کار (مورد مطالعه: بانک صادرات ایران). «مطالعات منابع انسانی، ۹ (۲): ۴۷-۷۲».
- میرطاهر، موسوی؛ حسن، رفیعی؛ و قاسم‌زاده، داوود. (۱۳۹۴). «بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و شادی در بین شهروندان شهر تهران در سال ۱۳۹۰». آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی)، ۸ (۳۰): ۸۷-۹۸.
- نصرتی‌نژاد، فرهاد؛ سخایی، ایوب؛ و شریفی، حجت. (۱۳۹۴). «مطالعه رابطه بین سرمایه اجتماعی جوانان و میزان شادکامی آنان». مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، ۴ (۲): ۱۴۳-۱۶۷.
- نیازی، محسن؛ حسینی‌زاده، سین؛ سخایی، (۱۳۹۵). فراتحلیل (نظریه تا کاربرد). تهران: سخنوران.
- همتی، رضا، (۲۰۱۸). «احساس شادمانی و عوامل دانشگاهی مؤثر بر آن (مورد مطالعه: دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان)». جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۹ (۴): ۲۱-۳۸.
- همتی، رضا، (۲۰۱۸). «احساس شادمانی و عوامل دانشگاهی مؤثر بر آن (مورد مطالعه: دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان)». جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۹ (۴): ۲۱-۳۸.
- Argyle, M., (2001). *The psychology of happiness*. (2nd ed). New York: Routledge.
- Becchetti, L.; Pelloni, A. & Rossetti, F., (2008). "Happiness and sociability". *Kyklos*, 61 (3): 343-63.
- Behzad, D., (2002). "Social capital framework for mental health promotion". *Journal of Social Welfare*, 6: 41-53
- Behzad, D., (2002). "Social capital as a bed for prompting mental health". *Seasonally Magazine of Social Welfare*, 2 (6): 22-116.
- Berkman, L. F., (1995). "The role of social relations in health promotion". *Psychosomatic Medicine*, 57(3):245-254
- Berkman, L. F. & Syme, S. L., (1979). "Social networks, host resistance, and mortality: a nine-year follow-up study of Alameda county residents". *American Journal of Epidemiology*, 109 (2): 186-204
- Borooh, V. K., (2006). "How much happiness is there in the world? A cross-country study". *Applied Economics Letters*, 13 (8): 483-488.

- Bourdieu, P., (1986). "The forms of capital". In: Richardson JG ed. *Handbook of theory and research for the sociology of education*, New York, Greenwood Press: 241-258.

- Brehm, J. & Rahn, W., (1997). "Individual-level evidence for the causes and consequences of social capital". *American Journal of Political Science*, 41 (3): 999-1023.

- Bruni, L. & Stanca, L., (2008). "Watching alone. Happiness, Relational goods and television". *Journal of Economic Behavior and Organization*, 65: 506-528

- Chang, W. C., (2009). "Social capital and subjective happiness in Taiwan". *International Journal of Social Economics*, 36 (8): 844-86.

- Coleman, J. S., (1988). "Social capital in creation of human capital". *American Journal of Sociology*, 94: 95-120.

- Coleman, J. S., (1988). "Social capital in the creation of human capital". *American Journal of Sociology*, 94: 95-120.

- Diener, E. & Lucas, R. E., (1999). "Personality and subjective well-being". In D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.), *Well-being: The foundations of hedonic psychology*: 213-229, New York: Russell Sage.

- Diener, E.; Suh, E. M.; Lucas, R. E. & Smith, H. L., (2000). "Subjective well-being: Three decades of progress". *Psychological Bulletin*, 125: 276-302.

- Frey, B. S. & Stutzer, A., (2002). "What can economists learn from happiness research". *Journal of Economic Literature*, 40 (2): 402-435.

- Fukuyama, F., (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. The Free Press, New York.

- Furstenberg, F. F., (2005). "Banking on families: How families generate and distribute social capital". *Journal of Marriage and the Family*, 67: 809-821

- Garosi, S. & Naqavi, A., (2008). "Social capital and quality of life in the city of Kerman". *Journal of Social Welfare*, 8: 61-82

- Gerdtham, U. G. & Johannesson, M., (2001). "The Relationship between

happiness, health, and social economic factors: results based on Swedish micro data”. *Journal of Socio Economics*, 30 (6): 553-557.

- Ghaffari, Gh. R. & Onag, N., (2006). “Social capital and quality of life”. *Iranian Journal of Social Studies*, 1: 59-99

- Ghamari, M., (2012). “The relationship between social capital and internal motivation with academic achievement among high school students of Karaj”. *Tbriz Branch, Islamic Azad University*, 6(22): 45-58.

- Gundelach, P. & Kreiner, S., (2004). Happiness and life satisfaction in advanced European countries”. *Cross-cultural research*, 37 (4): 359-386.

- Helliwell, J. F., (2006). “Well-being, social capital and public policy: what's new?”. *The Economic Journal*: 116: 34-45.

- House, J. S.; Landis, K. R. & Umberson, D., (1988). “Social relationships and health”. *Science*, 241 (4865): 540-545.

- Kawachi, I.; Kennedy, B. P.; Lochner, K. & Prothrow-Stith, D., (1996). “Social capital, income inequality, and mortality”. *American Journal of Public Health*, 87 (9): 1491-1498.

- Kessler, R. C., (1997). “The effects of stressful life events on depression”. *Annual Review of Psychology*, 48 (1): 191-214.

- Leonhardt, D., (2010). *Health and happiness*. Energy Bulletin, 28.

- Leung, A., (2002). “Delinquency, social institutions, and capital accumulation”. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 158: 420–440.

- Macinko, J. & Starfield, B., 2001, “The utility of social capital in research on health determinants”. *The Milbank Quarterly*, 79(3): 387–427.

- Majedi, S. M. & Lahsayi Zadeh, A., (1385). “The relationship between social capital and satisfaction with quality of life: case study villages in Fars Province”. *Journal of Rural and Development Quarterly*, 23 (4): 91-134

- Majeed, M. T. & Liaqat, R., (2019). “Health outcomes of social inclusion: empirical evidence”. *Pakistan Journal of Applied Economics*, 29 (2): 201-242.

- Majeed, M.; & Samreen, I., (2019). "Social capital as a source of happiness: evidence from a cross-country analysis". *International Journal of Social Economics*, 48(1): 159-179.
- Miller, E. & Buys, L., (2008). "The impact of social capital on residential water-affecting behaviors in a droughtprone Australian community". *Society & Natural Resources*, 21(3): 244–257.
- Oswald, A. J., (1997). "Happiness and economic performance". *Economic Journal*, 107 (445): 1815-1831.
- Paxton, P., (1999). "Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment". *American Journal of Sociology*, 105: 88–127.
- Porta, R. L.; Lopez-De-Silanes, F.; Shleifer, A. & Vishny, R. W., (1997). "Trust in large organizations". *The American Economic Review*, 87: 333-338.
- Putnam, R., (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Putnam, R., (2003). "Bowling alone: the collapse and revival of American community". *Community Development*, 47 (4): 562-573, New, Ny: Simon and Schuster.
- Rodriguez-Pose, A. & Von Berlepsch, V., (2014). "Social capital and individual happiness in Europe". *Journal of Happiness Studies*, 15 (2): 357-386
- Rukumnuaykit, P. & Pholphirul, P., (2016). "Happiness from social capital: an investigation from micro data in rural Thailand". *Community Development*, 47 (4): 562-573.
- Tokuda, Y.; Fujii, S. & Inoguchi, T., (2010). "Individual and country-level effects of social trust on happiness: the Asia barometer survey". *Journal of Applied Social Psychology*, 40, (10): 2574-2593
- Wakefield S. E. & Poland, B., (2005). "Family, friend or foe? Critical reflections on the relevance and role of social capital in health promotion and community development". *Social Science & Medicine*, 60(12): 2819–2832.

- Wilson, W., (1967). "Correlates of avowed happiness". *Psychological Bulletin*, 67: 294–306.

- Woolcock, M., (2001). "The place of social capital in understanding social and economic outcomes". *Can J Policy Res (Isuma)*, 2: 11–17

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی